

Ольшанецька Христина

Науковий керівник – канд. філол. наук, викладач Гарасим Т. О.

СТЕНДАП-КОМЕДІЯ ЯК ЖАНР КОМІЧНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена стенд-апу як жанру комічного дискурсу. У статті описано зміст поняття стенд-апу та історію його виникнення, окреслено жанрові характеристики стендап-комедії.

Ключові слова: *стенд-ап, комічний інституційний дискурс, жарт.*

The article is dedicated to stand-up as a genre of comic discourse. It considers the notion of stand-up and the history of its appearance, stand-up comedy genre characteristics are outlined.

Key words: *stand-up, comic institutional discourse, joke.*

Постановка науково-практичної проблеми. Поняття гумору та комічності здавна привертало увагу багатьох науковців та філософів. Багато українських і російських лінгвістів (Плотникова Н. С., Архипова О. С., Бобирева К. В., Карасик В. І.) розглядали ці поняття у своїх наукових роботах. У цій статті ставиться проблема дослідження жанру стендап, який останнім часом набуває все більшої популярності. Це стає причиною проведення актуальних досліджень, оскільки комічний дискурс, одним з варіантів якого є жанр стенд-апу, є потужним засобом організації комунікації і впливу на широку глядацьку аудиторію.

Актуальність і новизна дослідження. Англійська мова вважається міжнародною мовою і дослідження гумору на прикладі жанру стенд-ап допоможе покращити рівень міжкультурного порозуміння та спілкування. Окрім того, актуальність обґрунтована малою кількістю робіт і підходів з даної тематики, що дає можливість зробити певний внесок у її розвиток.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Об'єктом дослідження є англійськомовний гумор в жанрі стенд-ап, який став провідним жанром комічного інституційного дискурсу нашого часу. Чимало лінгвістів, таких як Лобова О., Войткова А та інші присвятили свої праці комічному дискурсу як різновиду спілкування в побутовій сфері, і такий популярний в англійськомовному просторі жанр стендап комедії став об'єктом дослідження українських лінгвістів тільки недавно. Встановлення функціональних характеристик комічного інституційного дискурсу та особливості його відображення в жартах стенд-ап коміків дасть нам змогу глибше дослідити англійськомовний дискурс як засіб міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Комічний дискурс вже не одноразово ставав предметом досліджень українських лінгвістів. Плотникова С. у своїй роботі Аксіологічна лінгвістика: ігрове та комічне в спілкуванні, називає стендап видом гумористичного дискурсу, особливістю

якого є “занурення в ситуацію спілкування, тобто перемикання на сферу експресивно-забарвленої, спрямованої переважно на створення комічного ефекту”. [7, с. 163].

Т. Пилипчук називає стендап “найстарішою, найуніверсальнішою, і водночас найпростішою і найзначимішою формою гумористичного вираження. Це найчистіша комунікація між публікою та коміком, яка виконує по суті ті самі соціальні та культурні ролі в практично всіх відомих суспільствах минулого та сьогодення” [6, с. 51].

Панченко С. вважає жанр стендапу “потужним засобом організації комунікації і впливу на широку глядацьку аудиторію” [5, с. 120].

Викладення основного матеріалу.

Комічному інституційному дискурсу (КІД) притаманні такі характеристики: учасники – адресант (стендап-комік) і адресат (глядач), місце (театральні майданчики), час (переважно, вечір), мета (розсмішити адресата), жанри (жарти).

Монолог у КІД є своєрідною ілюзією діалогу. Діалогічність КІД інтерпретується адресатом як жарти, її осмислення та вербальна або невербальна реакція на жарт. У КІД діалогічність представлена в манері подачі жартів. Стендап-комік повинен створити видимість діалогу з адресатом

А. Н. Войткова зазначає що, “комічний дискурс є загальним типом дискурсу феномену комічного і диференціюється по каналу зв'язку і ступеня спонтанності: письмовий комічний дискурс (далі – КД), усний підготовлений КД і усний непідготовлений КД” [2, с. 8]. Проте така класифікація не відображає інституційної специфіки комічного дискурсу. До конститутивних ознак відносяться комічні жанри КІД, а саме стендап-комедія.

Стенд-ап (стендап-камеді, стендап-комедія; англ. Stand-up comedy) – це сольний гумористичний виступ перед аудиторією, що є одним із жанрів розважальних програм. Цей жанр виник і прижився в Сполучених Штатах Америки, потім у Великобританії відповідно до традицій американських розважальних шоу. Від американських і англійських театральних майданчиків цей жанр успадкував дух зухвалості, необмеженість вільної імпровізації і вигадливих, на межі ризику, ігор з публікою, часто для таких виступів організовуються спеціальні комедійні клуби (англ. Comedy club).

Стендап вважається індивідуальним жанром, оскільки коміки вважають, що історії та жарти, які вони розповідають, повинні зацікавити майже всю публіку у залі. Відмінними рисами стендап-комедії в рамках даного дискурсу є різноманітні жарти, комічна тональність, ігровий модус комунікації, динамічність, ненормативність, порушення логіко-понятійних та онтологічних норм, а також когнітивні механізми реверсивності [3, с. 20].

Стендап-комедія містить основні риси інших жанрів комічного інституційного дискурсу, що пояснюється тривалою історією становлення популярності цього жанру в англomовному соціумі. Для стендап-комедії характерні імпровізація, сучасність, схожість з реальністю, що проявляється у використанні форм теперішнього часу. Функціонування КІД зумовлене соціальною потребою в інституті комізму, який забезпечує комічне спілкування [3, с. 20].

Тому вважаємо, що стендап-комедія об'єднує декілька мовних жанрів, які формуються в умовах комічного інституційного спілкування і відповідають низці правил:

- 1) викликати сміхову реакцію глядачів;
- 2) жарти повинні бути оригінальними і цікавими;
- 3) автор повинен зберігати логічну послідовність та дотримуватись обраної теми виступу.

Базовою одиницею в стендап-комедії є жарт, один з головних прийомів для захоплення і утримання уваги. Жарт, у термінології стэнд-апу, складається з налаштування (Setup) і родзинки (Punch). Використання саме такої схеми є загальноприйнятим правилом у жанрі американського та британського стэнд-апу. Існують й інші терміни, які зрозумілі тільки представникам даного виду розважального дискурсу, наприклад: a heckler – глядач, який втручається в виступ стендап-коміка; a blue joke – жарт на непристойну тему; a punch-line – кульмінація жарту [7, с. 65].

Слід також взяти до уваги класифікацію дискурсивних категорій запропоновану О. Лобовою та їх відображення в КІД.

1) Театральність є основною рисою КІД, адже від того, наскільки правдоподібно і вміло комік розповідає жарт, залежить, чи досягне він своїх прагматичних цілей. Виступи стендап-коміків – це, як правило, гра одного актора, в якій важливо все: лексичні та стилістичні засоби комічного, невербальні інтенсифікатори (міміка, жести), інтонація та темп вимови [5, с. 52].

2) Цілісність комічного інституційного дискурсу виражена смисловим реверсом, тобто зверненням до смислових компонентів жарту, без яких неможлива кульмінація. Цей смисловий елемент може бути вербальним, вираженим лексемою, і невербальним – жест, вираз обличчя, рух тощо. Змістовний реверс допомагає зберігати та доповнювати ідею жарту [5, с. 52].

3) Діалогічність в дискурсі досягається за умови взаємодії адресанта і адресата. У КІД адресантом є стендап-комік, а адресатом – глядач. Відносини між адресантом та адресатом є нерівноправні: комік домінує, він задає тон і характер виступу, направляє і вибирає тематику жартів [7, с. 201].

4) Інформативність. Тема жарту повинна бути знайома і добре відома адресату. Жарти відображають дійсність і є інформативно наповненими. Інформація, а також тематика жарту залежить від історичних, соціальних умов. Тематами жартів виступають актуальні питання і проблеми людини і суспільства в цілому. В американській культурі тематика жартів досить різноманітна. Найбільш популярні теми – політика, релігія, жарти про сексуальні меншини, сімейні стосунки, друзів, дітей, тварин та інші [7, с. 201].

5) Цілеспрямованість. Будь-який дискурс має певну мету. На думку А. Н. Войткової, дискурс “завжди створюється для реалізації будь-якого задуму” [1, с. 12]. Вибір вербальних і невербальних засобів відбувається з орієнтацією на адресата, адже адресант створює КІД з певною метою, установкою, відповідно до якої вибирає стратегії і тактики. Головна цільова установка адресанта в КІД – розсмішити адресата; до другорядних цілей можна віднести висміювання вад суспільства, критику влади чи групи людей [7, с. 202].

б) Інтертекстуальність. І. В. Арнольд трактує це поняття як “включення в текст інших цілісних текстів з суб'єктом мовлення, або їх фрагментів у вигляді маркованих або немаркованих, змінених або достовірних цитат, алюзій і ремінісценцій» [1, с. 346]. КІД містить велику кількість інтертекстуальних елементів, таких як алюзії, цитати, ремінісценції, імена відомих особистостей і т.д. Необхідно відзначити, що в комічному інституціональному дискурсі інтертекстуальні елементи “мають чітко виражену експресивну функцію” [1, с. 284].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Крізь призму жартів у жанрі стенд-ап комік розкриває протиріччя в суспільстві, окреслює цінності, зображує людину в соціумі. Це дає можливість проаналізувати порушення соціальних норм та стереотипів у суспільстві. Комплексне дослідження жанру стендап-комедії в просторі англomовного КІД дає змогу виявити його ознаки, дослідити його категорії та функції і дати власне визначення цього типу дискурсу на основі отриманих результатів. Аналіз комізму також розкриває **перспективи** для вивчення мовних засобів, які використовують англomовні стенд-ап коміки у своїх виступах, дослідження стилістичних та лінгвістичних особливостей жанру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд І. В. Семантика. Стилiстика. Інтертекстуальність: збірник статей. Наук. ред. Г. Е. Бухаркин. Санкт-Петербург : В-во С.Петербур. університету, 1999. 444 с.
2. Войткова А. Н. Остроумная коммуникативная личность в комическом дискурсе: гендерный аспект: атореферат. Иркутск: Иркутский государственный лингвистический университет, 2011. 20 с.
3. Лобова О. К., Найдіна Є. С. Жанрова система комічного інституційного дискурсу. Дрогобич: Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія “Філологічні науки”. Мовознавство №9, 2018. С. 117–119.
4. Лобова О. К. Англomовна стендап-комедія як жанр комічного інституційного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови”. Харків: 2013. 20 с.
5. Панченко С. А. Стендап как новый жанр развлекательного дискурса. Дніпропетровськ: Вісник Дніпропетровського університету ім. О. Гончара. Серія “Мовознавство”. № 11. 2017. Вип. 23 (1). 120 с.
6. Пилипчук Т. В. Історія зародження стенапу та його популярність на Заході. Київ: 2019. С. 51-54.
7. Плотникова С. Н. Комический дискурс. Аксиологическая лингвистика: игровое и комическое в общении. Волгоград: “Перемена”, 2003. 163 с.
8. Харченко О. В. Американський дискурс комічного ХХ – ХХІ сторіч: монографія. Київ: “Сталь”, 2010. 355 с.
9. Mintz Lawrence E. Standup Comedy as Social and Cultural Mediation/American Quarterly, Vol. 37, No. 1, Special Issue: American Humor. Baltimore: 2008. 71–80 pp.